

УДК 334.716

**ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПОКАЗНИКІВ
ДИНАМІЧНОСТІ**

**AN EVALUATION OF STRUCTURAL COMPONENTS OF ECONOMIC
POTENTIAL OF ENTERPRISE IS ON BASIS OF INDEXES OF DYNAMIC**

Анотація. В статті розглядаються методичні підходи оцінювання економічного потенціалу підприємства, що передбачають розрахунок показників динамічності його структурних компонентів, а саме коефіцієнта інтенсивності формування економічного потенціалу, коефіцієнта узгодженої волатильності компонентів економічного потенціалу і коефіцієнта спрямованості зміни компонентів економічного потенціалу. Вказаний підхід дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки між наявними компонентами та прогнозувати параметри об'єкта дослідження на перспективу.

Аннотация. В статье рассматриваются методические подходы оценивания экономического потенциала предприятия, которые предусматривают расчет показателей динамичности его структурных компонентов, а именно коэффициента интенсивности формирования экономического потенциала, коэффициента согласованной волатильности компонентов экономического потенциала и коэффициента направленности изменения компонентов экономического потенциала. Указанный подход позволяет установить причинно-следственные связи между имеющимися компонентами и прогнозировать параметры объекта исследования на перспективу.

Annotation. In the article methodical approaches of evaluation of economic potential are examined enterprises that envisage settling of indexes of dynamic of him structural components, namely coefficient of intensity of forming of economic potential, coefficient of concerted volatility components of economic potential and coefficient of orientation of change of components of economic potential. The

indicated approach allows to set causal and consequence copulas between present components and forecast the parameters of research object on a prospect.

Ключові слова: економічний потенціал підприємства, структурні компоненти, еластичність, інтенсивність, волатильність, спрямованість, нарощення.

Ключевые слова: экономический потенциал предприятия, структурные компоненты, эластичность, интенсивность, волатильность, направленность, наращение.

Keywords: economic potential of enterprise, structural components, elasticity, intensity, volatility, orientation, increase.

Вступ. Ефективність діяльності суб'єкта господарювання в умовах ринкової економіки залежить від багатьох факторів, які в кінцевому результаті формують та визначають його фінансово-економічний стан. Виходячи з існуючих залежностей між економічним розвитком підприємства та його наявним потенціалом, виникає потреба аналізу його величини, визначення рівня ефективності використання та оцінювання впливу факторів, що зумовлюють зміни його параметрів. У цьому контексті дослідження причинно-наслідкових зв'язків між наявними компонентами економічного потенціалу підприємства дасть змогу виявити динаміку їх поведінки та спрогнозувати тенденції на майбутнє, що надзвичайно актуально в умовах мінливості та невизначеності зовнішнього середовища.

Визначенню теоретичних та методичних засад оцінювання економічного потенціалу підприємства присвячено наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних учених, таких як І. Ансофф, Б. Є. Бачевский, В. Г. Герасимчук, В. М. Гончаров, М. Г. Грецак, І. З. Должанський, Л. С. Краснокутська, О. Є. Кузьмін, Є. В. Лапін, І. П. Отенко, С. А. Попов, М. Портер, О. С. Федонін та інші. Проте постійна мінливість ринкового середовища та посилення кризових явищ сьогодні потребують поглиблення отриманих результатів вченими-економістами та подальшого дослідження методів і прийомів оцінювання

економічного потенціалу суб'єктів господарювання відповідно до сучасних вимог ведення бізнесу.

Мета і завдання. Метою статі є обґрунтування доцільності застосування показників динамічності структурних компонентів економічного потенціалу підприємства у процесі оцінювання параметрів його функціонування.

Результати. З метою зміцнення та нарощення економічного потенціалу підприємства необхідно провести оцінку та аналіз показників динамічності його структурних компонентів на основі коефіцієнта інтенсивності формування економічного потенціалу, коефіцієнта узгодженої волатильності компонентів економічного потенціалу та коефіцієнта спрямованості зміни компонентів економічного потенціалу. Аналіз даних показників дозволяє визначити мінливість факторних ознак та їх вплив на узагальнюючий показник, тобто величину економічного потенціалу підприємства, оскільки аналітичні процедури ґрунтуються на динамічному підході.

Враховуючи існуючі властивості, які притаманні економічному потенціалу підприємства його компоненти повинні формуватися і розвиватися за рахунок інтенсивних способів нагромадження (зростання), у відповідно заданій пропорційності між собою, виходячи з потреб підприємства, а також наперед визначеного спрямування (векторності).

Відомо, для досягнення максимального результату нарощення і зміцнення економічного потенціалу суб'єкта господарювання в сучасних умовах є вибір інтенсивного способу (шляху) розвитку його компонентів, що передбачає якісні зміни та раціональні перетворення у процесі їхнього функціонування. Тобто в умовах обмеженості ресурсів економічний потенціал підприємства необхідно нагромаджувати за рахунок підвищення ефективності використання наявних його компонентів. Вважаємо, вказана ознака відіграє значущу роль у процесі зміцнення економічного потенціалу виробничого підприємства.

З метою всебічного охоплення пропонуємо у процесі оцінювання досліджуваного об'єкта розрахувати коефіцієнт інтенсивності формування

економічного потенціалу підприємства. Наглядно він виражає співвідношення зміни ефективності використання компонентів до зміни їх наявності, руху та розміщення. Іншими словами, коефіцієнт інтенсивності формування економічного потенціалу підприємства показує відношення якісних змін до кількісних у процесі його формування між відповідними звітними датами.

Розрахунок вказаного показника здійснюється за формулою:

$$CIFEPE = \frac{\sqrt{(MPE^{LU}_1 - MPE^{LU}_0)^2 + (PPE^{LU}_1 - PPE^{LU}_0)^2 + (FPE^{LU}_1 - FPE^{LU}_0)^2}}{\sqrt{(MPE^P_1 - MPE^P_0)^2 + (PPE^P_1 - PPE^P_0)^2 + (FPE^P_1 - FPE^P_0)^2}} \quad (1)$$

де *CIFEPE* (*coefficient of intensity of forming of economic potential of enterprise*) – коефіцієнт інтенсивності формування економічного потенціалу підприємства;

MPE^P , MPE^{LU} – наявність та рівень використання ринкового потенціалу підприємства;

PPE^P , PPE^{LU} – наявність та рівень використання виробничого потенціалу підприємства;

FPE^P, FPE^{LU} (*presence of financial potential of enterprise*) – наявність та рівень використання фінансового потенціалу підприємства;

0, 1 – базисний і звітний періоди.

З метою спрощення алгоритм розрахунку можна подати у наступному вигляді:

$$CIFEPE = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n \Delta CEPE^{LU}_i^2}}{\sqrt{\sum_{i=1}^n \Delta CEPE^P_i^2}}, \quad (2)$$

де $\Delta CEPE^P_i$ – зміна наявності і-ого компонента економічного потенціалу підприємства;

$\Delta CEPE^{LU}_i$ – зміна рівня використання і-ого компонента економічного потенціалу підприємства.

Вважається, позитивного значення досягається за умови:

$$CIFEPE \rightarrow \max$$

Визначення коефіцієнта інтенсивності формування економічного потенціалу підприємства дає змогу отримати інформацію про:

1) якісний вплив структурних компонентів, які в сукупності зумовлюють зміну величини економічного потенціалу суб'єкта господарювання у динаміці;

2) рівень і характер прийнятих рішень у напрямку зміцнення економічного потенціалу та, відповідно, конкурентоспроможності підприємства на ринку;

3) ступінь переваги інтенсивних заходів нарощення економічного потенціалу проти екстенсивних.

Відомо, однією з основних вимог розвитку і властивостей нарощення економічного потенціалу підприємства в сучасних умовах є дотримання закону синергізму, який передбачає таке поєднання (цілісності) його компонентів, яке забезпечує отримання результату, більшого за сумарний результат від відокремленого функціонування цих компонентів, оскільки, в іншому випадку, відсутність прояву одного перешкоджає та сповільнює розвиток іншого. Такий підхід має пряму дію, тобто для зміцнення економічного потенціалу необхідно нарощувати ринковий, який ланцюговим способом потребує підсилення з сторони виробничого і фінансового. В іншому випадку, відсутність позитивних зрушень у виробничому чи фінансовому компонентах потенціалу негативно впливає на ринковий та економічний потенціал в цілому. Таким чином, вважаємо, для досягнення оптимального розвитку економічного потенціалу підприємства необхідно витримувати пропорційність нарощення його компонентів з метою максимального ефекту синергізму. У зв'язку з цим, необхідно досліджувати волатильність (мінливість) компонентів економічного потенціалу підприємства у розрізі наявності, руху і ефективності використання, що дає можливість встановити їх вплив на комплексний показник, тобто величину економічного потенціалу.

З метою доповнення оцінювання економічного потенціалу підприємства запропоновано ввести в систему розрахунків такий показник, як коефіцієнт узгодженої волатильності компонентів економічного потенціалу підприємства,

визначення якого базується на основі формули стандартного відхилення (англ. standard deviation) або середнього квадратичного відхилення. На основі економічного обґрунтування запропонованого показника і з метою наглядного сприйняття обчислення здійснюється у вигляді оберненої величини за наступною формулою:

$$CCVCEPE = \frac{1}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n \left(\frac{\Delta EPE}{\Delta CEPE_i} - \left(\frac{\Delta EPE}{\Delta CEPE} \right) \right)^2}{n}}}, \quad (3)$$

де EPE – комплексний показник економічного потенціалу підприємства;

$CEPE_i$ – i -тий компонент економічного потенціалу підприємства.

Вважається, синергетичний ефект нарощення і використання економічного потенціалу підприємства досягається за умови:

$$CCVCEPE \rightarrow \max$$

Це пояснюється тим, що вказаний показник показує рівень розсіювання значень компонентів та служить індикатором узгодженої їх волатильності (мінливості), що в сукупності визначають комплексний показник економічного потенціалу підприємства. Використання слова „узгодженої” у назві показника пояснюється тим, що більше його значення, тим вища узгодженість (пропорційність) волатильності (мінливості) компонентів і навпаки.

Застосування запропонованого коефіцієнта узгодженої волатильності компонентів у процесі оцінювання економічного потенціалу підприємства є доцільним, оскільки за своїм змістом інформує про:

1) кількість наявних компонентів, які визначають комплексний показник економічного потенціалу підприємства;

2) наглядну пропорційність формування і використання компонентів економічного потенціалу, відображену в числовому вираженні;

3) розмір коливань або розмах мінливості величини формування і ефективності використання компонентів економічного потенціалу у динаміці років, тобто у нашому випадку – ринкового, виробничого і фінансового, що в

сукупності дозволяють виявити закономірності поведінки та їх вплив на діяльність підприємства;

4) рівень ефективності управління у напрямку рівномірного і узгодженого нарощення та використання наявних компонентів економічного потенціалу для досягнення стратегічних цілей суб'єктів господарювання [2].

Важливою умовою зміцнення економічного потенціалу підприємства є правильний вибір орієнтирів розвитку його компонентів та постійне прагнення їх досягнення. Єдність напрямку функціонування існуючих компонентів в сукупності зумовлюють нарощення економічного потенціалу суб'єкта господарювання та підсилюють синергетичний ефект.

Вважаємо, вивчення векторності функціонування складових досліджуваного об'єкта доповнить інформативність даних для прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим, пропонуємо розрахувати наступний показник – коефіцієнт спрямованості зміни компонентів економічного потенціалу підприємства. Він визначається за такою формулою:

$$CACEPE = \frac{\sqrt{\sum \Delta C E P E \uparrow^2}}{\sqrt{\sum_{i=1}^n \Delta C E P E_i^2}}, \quad (4)$$

де $\Delta C E P E \uparrow$ – зміна компонентів економічного потенціалу підприємства у напрямку зростання (збільшення).

Вважається, нарощення і зміцнення економічного потенціалу підприємства досягається за умови:

$$CACEPE \rightarrow \max$$

Доцільність розрахунку коефіцієнта спрямованості зміни компонентів економічного потенціалу підприємства обумовлена змістовним доповненням оцінювання досліджуваного об'єкта, яке інформує про:

1) присутність позитивних змін компонентів економічного потенціалу підприємства, а також їх кількісне вираження;

2) можливі невикористані резерви у напрямку оптимізації параметрів функціонування компонентів економічного потенціалу підприємства;

3) рівень ефективності прийнятих управлінських рішень у ретроспективі щодо зміцнення економічного потенціалу підприємства та їх вдосконалення на майбутнє.

Висновки. В цілому, визначення показників динамічності структурних компонентів економічного потенціалу, а саме коефіцієнта інтенсивності формування економічного потенціалу, коефіцієнта узгодженої волатильності компонентів економічного потенціалу та коефіцієнта спрямованості зміни компонентів економічного потенціалу підприємства, вважаємо, в сукупності змістовно доповнюють методику оцінювання досліджуваного об'єкта у динаміці, що в результаті підсилює інформативність аналітичних процедур та на основі системного підходу дозволяє всесторонньо здійснювати ефективне управління підприємством у напрямку зміцнення і нарощення його потенціалу.

Список літератури

1. Головкова Л. С. Методические проблемы измерения потенциала предприятия / Л. С. Головкова // Фондовый рынок. – 2007. – № 35. – С. 32–36.
2. Шкромиди Н. Я. Оцінка волатильності компонентів економічного потенціалу підприємства / Н. Я. Шкромиди // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. збірн. – Івано-Франківськ : Вид-во „Плай” ПНУ ім. В. Стефаніка, 2013. – Вип. 9. – Т. 2. – С. 112-116
3. Отенко І. П. Аналіз та оцінка стратегічного потенціалу підприємства. Наукове видання / І. П. Отенко, Л. М. Малярець, Г. А. Іваненко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 348 с.
4. Хрущ Н. А. Конкурентні стратегії: процеси створення та реалізації: монографія / Н. А. Хрущ, М. В. Желіховська; [за наук. ред. д.е.н., проф. Н. А. Хрущ]. – К. : Освіта України, 2010. – 315 с.
5. Одинцова Г. С. Деякі аспекти структуризації потенціалу підприємства / Г. С. Одинцова, Г. А. Селезнева // Економіка регіону. – 2005. – № 2. – С. 74–75.
6. Микитенко В. В. Діагностика стратегічного потенціалу підприємства / В. В. Микитенко, І. А. Ігнатієва // Вісник економічної науки України. – 2005. – № 2. – С. 77–80.

Відомості про автора

Ім'я, по батькові, прізвище: **Надія Ярославівна Шкроміда**

Науковий ступінь, вчене звання: **кандидат економічних наук**

Посада, місце роботи: **викладач кафедри обліку і аудиту,
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, м. Івано-
Франківськ**

Адреса (для пересилки матеріалів): **вул. Повстанців, 118, с. Угорники, м.
Івано-Франківськ, 76492**

Контактні телефони: **0-342-554748; 066-36-72-982**

Адреса електронної скриньки: nadya85@i.ua